

Istraživanje o uticaju epidemije virusa kovid 19 na položaj osetljivih grupa u Republici Srbiji (mladi)

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Izdavač:

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije

Autori:

Marina Virijević

Aleksandar Jovanović

Omladinski savet Kruševac

Lektura:

Ana Podkrajac

Dizajn i priprema:

Dalibor Jovanović

Godina izdanja:

Septembar 2021.

PODRŠKA: Izradu ove publikacije omogućila je Vlada Švajcarske u okviru projekta „Podrška unapređenju socijalnog uključivanja u Republici Srbiji“.

NAPOMENA: Ova publikacija ne predstavlja zvaničan stav Vlade Republike Srbije, kao ni Vlade Švajcarske. Svi pojmovi upotrebljeni u publikaciji u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

SADRŽAJ:

UVOD	3
GLAVNI NALAZI	5
REZULTATI OPŠTEG DELA UPITNIKA	8
REZULTATI PITANJA U KONTEKSTU EPIDEMIJE VIRUSA COVID-19	12
ZAKLJUČCI.....	25
PREDLOG MERA ZA POSTKRIZNI PERIOD.....	26

UVOD

Omladinski savet Kruševac (OSK), u svojstvu konsultanta Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije, sproveo je istraživanje među mladim osobama sa teritorije Kruševca i Trstenika koje pripadaju osjetljivim i ugroženim kategorijama, a ono što je svima zajedničko jeste izuzetno težak socio-ekonomski položaj. U pitanju su sledeće ciljne grupe:

- 1) štićenici Vaspitno-popravnog doma u Kruševcu – mlađe osobe oba pola sa teritorije cele Srbije, uzrasta od 14 do 23 godine, koje su počinile određena krivična dela i kao vaspitnu meru pripadajući sud im je izrekao boravak u VP Domu, u trajanju ne kraćem od 6 meseci i ne dužem od 4 godine; u najvećem broju slučajeva možemo reći da su živeli u uslovima neadekvatne brige, kako porodice, tako i društva u celini;
- 2) mlađe osobe na hraniteljstvu – mlađe osobe (i deca) oba pola, različitog uzrasta od odojčadi do navršenih 26 godina, sa teritorije cele Srbije, lišeni roditeljskog staranja i smešteni u hraniteljske porodice;
- 3) štićenici Doma za decu „Jefimija” u Kruševcu – mlađe osobe oba pola sa teritorije cele Srbije, bez roditeljskog staranja koje su smeštene u ovaj dom. Nakon završetka školovanja, a najkasnije do navršenih 26 godina u slučaju da završavaju fakultet, ove mlađe osobe moraju da napuste Dom „Jefimija”;
- 4) dugoročno nezaposlene mlađe osobe – posredi su mlađe osobe oba pola, uzrasta od 15 do 30 godina, sa mestom stanovanja u Kruševcu ili Trsteniku, koje pripadaju tzv. kategoriji NEET (*Not in Education, Employment or Training*), odnosno nisu na školovanju, obuci, niti imaju zaposlenje. Ovde takođe spadaju i mlađe osobe koje su korisnici novčane socijalne pomoći.

Istraživanje je sprovedeno među 202 (dvesta dvoje) ispitanika iz navedenih kategorija, i to 121 ispitanik iz Kruševca i 81 ispitanik iz Trstenika, odnosno:

- 50 štićenika Vaspitno-popravnog doma u Kruševcu, uzrasta od 16 do 20 godina;
- 11 mlađih koji se nalaze u hraniteljskim porodicama u Trsteniku, uzrasta od 14 do 18 godina;
- 10 štićenika Doma za decu „Jefimija” u Kruševcu, uzrasta od 15 do 18 godina;
- 131 dugoročno nezaposlena mlađa osoba, 61 osoba iz Kruševca i 70 osoba iz Trstenika, uzrasta od 16 do 30 godina.

Istraživanje je sprovedeno korišćenjem anketnog upitnika koji je sačinio Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Republike Srbije, dok je Omladinski savet Kruševac sačinio dodatna pitanja za štićenike VP Doma i mlađe na hraniteljstvu.

U pripremnoj fazi istraživanja OSK je održao sastanke sa Vaspitno-popravnim domom u Kruševcu, Upravom za izvršenje krivičnih sankcija, Ministarstvom za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, centrima za socijalni rad u Kruševcu i Trsteniku, kao i sa Domom za decu „Jefimija”, kako bi se ostvarila saradnja na istraživanju i identifikovao određeni broj mlađih osoba koje su korisnici njihovih ustanova za učešće u anketi. Zahvaljujući ovoj saradnji, i uz primenu interne baze korisnika OSK, uspeli smo da anketiramo 100% predviđenih mlađih osoba iz gore navedenih kategorija. Ovde želimo da posebno istaknemo i pohvalimo saradnju sa Centrom za socijalni rad Trstenik, koji je, i pored problema sa poplavama koje su u to vreme zadesile njihovu opštinu, maksimalno izašao u susret u sprovođenju anketa među njihovim korisnicima. Angažovani anketari Omladinskog saveta Kruševac su međusobno sarađivali i ispoštovali interni plan realizacije, koja je protekla u najboljem redu.

Zbog vanredne epidemiološke situacije i bezbednosti svih učesnika, istraživanje je sprovedeno uz poštovanje svih epidemioloških preporuka i mera. Nakon sastanaka sa predstavnicima VP Doma i Doma za decu „Jefimija”, a zbog samih bezbednosnih i epidemioloških mera koje su ove ustanove uspostavile, dogovoreno je da se anketiranje njihovih štićenika (ukupno 60) realizuje u saradnji sa matičnim vaspitačima ustanova. Anketiranje mlađih na hraniteljstvu i mlađih koji su dugoročno nezaposleni sprovedeno je najvećim delom telefonskim putem (112 ispitanika), a manjim delom putem ličnog kontakta (30 ispitanika) od strane OSK anketara. Istraživanje je sprovedeno u periodu

od 16. 7. do 25. 7. 2020. godine. Nakon završetka anketiranja, pristupilo se obradi i analizi podataka, kreiranju izveštaja i predloga mera za postkrizni period.

Odgovori mladih nezaposlenih osoba odnosili su se na njihova domaćinstva; odgovori mladih na hraniteljstvu odnosili su se na hraniteljske porodice u kojima su smešteni, odgovori štićenika VP Doma odnosili su se na njihove primarne porodice, dok se pitanja u prvom delu upitnika, koja se tiču porodice i članova domaćinstva, nisu odnosila na štićenike Doma za decu „Jefimija”, s obzirom na to da nemaju svoje primarne porodice, odnosno žive u Domu.

GLAVNI NALAZI

Domaćinstvo:

Anketirani ispitanici su uzrasta od 15 do 30 godina, žive u višečlanim domaćinstvima i 1/3 ispitanih živi u jednoroditeljskim porodicama. Najčešći uzrast ispitanika bio je 29 godina (10,90%), zatim 19 godina (8,50%) i 28 godina (8,40%), a najmanje ispitanika imalo je 15 godina (2,50%). Najveći broj ispitanika živi u gradskoj (45,80%) i prigradskoj sredini (24,90%), dok 24,30% živi u seoskoj sredini.

Obrazovanje i zaposlenost:

Više od 1/3 ispitanika ima završeno samo osnovno obrazovanje, dok je sa završenim fakultetskim obrazovanjem 5,50%, a sa obrazovanjem mastera 1,10%.

Najveći broj ispitanika je nezaposlen (79,50%), dok je 19,50% i dalje na obuci, odnosno školovanju.

Deca:

Procenat porodica ispitanika u kojima ime dece do 15 godina (51,60%) neznatno je veći od procenata porodica u kojima nema dece (48,40%).

5,60% dece osnovnoškolskog i predškolskog uzrasta ima neku smetnju ili invaliditet.

Osobe starije od 65 godina, hronični bolesnici i osobe sa invaliditetom:

Članovi porodica ispitanika koji su stariji od 65 godina najčešćim delom nisu korisnici nijedne od usluga socijalne zaštite (92%), dok manji procenat onih koji jesu najviše koriste usluge pomoći u kući.

Među porodicama ispitanika 27% članova ima neko hronično oboljenje ili invaliditet, a neophodnu negu ovim osobama pružaju uglavnom članovi samog domaćinstva (86,50%). Niko od obolelih članova domaćinstava nije korisnik ustanova socijalne zaštite.

Novčana davanja, neočekivani troškovi, prihodi domaćinstva:

Od ukupnog broja ispitanika 76,70% su korisnici nekog novčanog davanja, pre svega novčane socijalne pomoći (72,30%) i dečjeg dodatka (39,40%).

Štićenici Doma za decu „Jefimija“ su u ovom segmentu odgovarali da svi primaju mesečni džeparac kao redovno sledovanje od same ustanove.

38,20% reklo je da može da pokrije neočekivani novčani trošak u iznosu od 100 evra.

Prihodi po članu domaćinstva su, u najvećem procentu, od 50 do 100 evra po članu (34,30%), a odmah zatim od 100 do 200 evra po članu (33,10%).

Na pitanje o prihodima po članu domaćinstva odgovor nije želelo da dâ 12% od ukupnog broja ispitanika.

Promene u domaćinstvu nakon izbijanja epidemije:

Na pitanje o **prihodima u domaćinstvu** najveći procenat ispitanika odgovorio je da se osetilo delimično pogoršanje (56,30%).

Na pitanje o **kvalitetu ishrane** najveći procenat ispitanika odgovorio je da nije bilo nikakvih promena (60,10%).

Na pitanje o **mogućnostima izmirivanja redovnih obaveza** najveći procenat ispitanika odgovorio je da nije bilo promena (49,50%).

Na pitanje o **ostvarivanju prava na redovnu zaštitu** najveći procenat ispitanika odgovorio je da nije bilo promena (64,20%).

Na pitanje o **zabrinutosti za sopstvenu i budućnost svoje porodice** najveći procenat ispitanika odgovorio je da se osetilo delimično pogoršanje (54,50%).

Na pitanje o **poverenju da će se neko pobrinuti za njih i njihovu porodicu** najveći procenat ispitanika odgovorio je da nije bilo promena (51,50%).

Na pitanje o **mogućnostima za korišćenje usluga socijalne zaštite** najveći procenat ispitanika odgovorio je da nije bilo promena (83,90%).

Na pitanje o **mogućnosti organizovanja brige o deci** najveći procenat ispitanika odgovorio je da se osetilo delimično pogoršanje (46,50%).

Na pitanje o ***uslovima za školovanje dece*** najveći procenat ispitanika odgovorio je da se osetilo delimično pogoršanje (59,30%).

Uticaj na radnu aktivnost člana sa najvećim primanjem:

Kod najvećeg procenta ispitanika, članovi porodica sa najvećim primanjem su zadržali posao (56%), ali je bilo uticaja krize odnosno zarada je smanjena, i to kod većine za 20–40%.

Kod 9,60% ispitanika su članovi domaćinstava sa najvećim primanjem izgubili posao, a čak 50% njih smatra da su šanse da ponovo dođu do zaposlenja minimalne.

Promene u strukturi potrošnje:

Najveći procenat ispitanika (55%) odgovorio je da je bilo promena u strukturi njihovih troškova. Ovo se pre svega odnosilo na to da kupuju jeftinije proizvode (40,50%), odnosno da kupuju samo osnovne potrepštine (36%).

Na pitanje ***koji deo ukupne potrošnje domaćinstva čine hrana i bezalkoholna pića***, najveći procenat ispitanika (70,50%) odgovorio je da ovi proizvodi čine 60–80% potrošnje.

Na pitanje ***da li je kao posledica krize došlo do promene rashoda za hranu i bezalkoholna pića***, najveći procenat ispitanika odgovorio je da jeste, odnosno da kupuju manje (57,40%).

Na pitanje ***da li postoje nužni rashodi kojih su morali da se odreknu za vreme epidemije***, najveći procenat ispitanika odgovorio je negativno, odnosno da uspevaju da pokriju sve nužne troškove (89,90%).

Mogućnosti u naredna 3 meseca ukoliko se kriza nastavi:

Pod pretpostavkom da će se zahtevi za značajnim socijalnim distanciranjem nastaviti u naredna 3 meseca, najveći procenat ispitanika je na sledeći način ocenio mogućnosti svojih domaćinstava:

- da izmire sve redovne obaveze: ni teško ni lako (32,60%);
- da priušte adekvatnu ishranu svim članovima domaćinstva: ni teško ni lako (56,40%);
- da dođu do informacija koje će im pomoći da se zaštite od prenošenja virusa: ni teško ni lako (57,70%);
- da priušte zaštitne maske, rukavice i sredstva za dezinfekciju: donekle teško (35,50%);
- da obezbede novac za brigu o starijim, hronično bolesnim i funkcionalno zavisnim članovima domaćinstva: donekle teško (46%);
- da obezbede novac za lekove i redovno lečenje: donekle teško (43,80%);
- da obezbede novac za školovanje dece: donekle teško (55,90%);
- da ostvare prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu: ni teško ni lako (59,60%).

Mere države u domenu zaštite tokom epidemije:

Na pitanje kako ocenjuju mere države tokom epidemije najveći procenat ispitanika ocenio je mere kao adekvatne (41,60%), i to pre svega meru jednokratne finansijske pomoći od 100 evra (41%).

Pružena pomoć tokom epidemije:

Na pitanje ko im je posebno pomogao tokom epidemije virusa Covid-19 najviše ispitanika (49%) odgovorilo je da su se snalazili sami, 17,80% ispitanika – da je dobilo pomoć od rođaka, prijatelja i komšija, dok je 12% odgovorilo „neko drugi”.

Najveći procenat ispitanika kojima je pružena pomoć tokom epidemije odgovorio je da je ta pomoć pružena u novcu (65,10%), i to pre svega u gotovini.

Potrebna podrška u naredna 3 meseca:

Na pitanje koja vrsta podrške im je najpotrebnija u naredna 3 meseca kako bi se izborili sa posledicama epidemije virusa Covid-19 najveći procenat ispitanika (35%) odgovorio je da im je potrebna podrška u pronalaženju posla, a odmah zatim (22%) da im je potrebna dodatna finansijska pomoć.

Štićenici Vaspitno-popravnog doma u Kruševcu:

Niko od štićenika VP doma nije pohađao nastavu u školi za vreme epidemije, što je 46% štićenika ocenilo kao negativno.

53,20% štićenika je nastavilo da bude radno angažovano tokom epidemije, dok su ostali koji nisu mogli da budu radno angažovani uglavnom pozitivno ocenili tu situaciju (61,50%). Posete tokom epidemije nisu bile dozvoljene za 58,70% štićenika, što je na većinu njih (90%) imalo negativan uticaj.

Mladi na hraniteljstvu:

Nešto više od trećine (36,40%) mladih na hraniteljstvu je viđalo roditelje odnosno srodrnike pre izbijanja epidemije, a to je za vreme epidemije bilo omogućeno samo polovini njih (50%), što je na sve njih (100%) imalo negativan uticaj.

REZULTATI OPŠTEG DELA UPITNIKA

Domaćinstvo

Anketirani ispitanici su uzrasta od 15 do 30 godina, žive u višečlanim domaćinstvima i 1/3 njih živi u jednoroditeljskim porodicama. Najčešći uzrast ispitanika bio je 29 godina (10,90%), zatim 19 godina (8,50%) i 28 godina (8,40%), a najmanje ispitanika imalo je 15 godina (2,50%).

Najveći broj ispitanika živi u gradskoj (45,80%) i prigradskoj sredini (24,90%), dok 24,30% živi u seoskoj sredini.

Broj članova domaćinstva	
2	14,60%
3	24,50%
4	30,20%
5	17,20%
6	7,30%
7	2,10%
8	3,10%
9	0,50%
10	0,50%

Tip naselja u kojem živi ispitanik	
Gradsko	45,80%
Prigradsko	24,90%
Podstandardno	5,00%
Seosko	24,30%

Obrazovanje i zaposlenost

Više od 1/3 ispitanika ima završeno samo osnovno obrazovanje, dok je sa završenim fakultetskim obrazovanjem 5,50%, a sa obrazovanjem mastera 1,10%.

Najveći broj ispitanika je nezaposlen (79,50%), dok je 19,50% i dalje na obuci odnosno školovanju.

Obrazovanje ispitanika	
Osnovna škola	34,20%
Srednja škola 3. stepen	23,10%
Srednja škola 4. stepen	28,60%
Viša škola	7,50%
Fakultet	5,50%
Master	1,10%

Grafikon broj 1. Status zaposlenosti ispitanika

Deca

Procenat porodica ispitanika u kojima ima dece do 15 godina (51,60%) neznatno je veći od procenta porodica u kojima nema dece (48,40%). 5,60% dece osnovnoškolskog i predškolskog uzrasta ima neku smetnju ili invaliditet.

Da li u domaćinstvu ima dece do 15 godina?	
Da	48,40%
Ne	51,60%
Koliko dece do 15 godina živi u domaćinstvu?	
1	58,20%
2	27,50%
3	11%
4	2,20%
5	1,10%
Koliko dece je predškolskog uzrasta?	
1	66,60%
2	31,70%
3	1,70%
Koliko dece je osnovnoškolskog uzrasta?	
1	81,60%

Na pitanje o ***uslovima za školovanje dece*** najveći procenat ispitanika odgovorio je da se osetilo delimično pogoršanje (59,30%).

Uticaj na radnu aktivnost člana sa najvećim primanjem:

Kod najvećeg procenta ispitanika, članovi porodica sa najvećim primanjem su zadržali posao (56%), ali je bilo uticaja krize odnosno zarada je smanjena, i to kod većine za 20–40%.

Kod 9,60% ispitanika su članovi domaćinstava sa najvećim primanjem izgubili posao, a čak 50% njih smatra da su šanse da ponovo dođu do zaposlenja minimalne.

Promene u strukturi potrošnje:

Najveći procenat ispitanika (55%) odgovorio je da je bilo promena u strukturi njihovih troškova. Ovo se pre svega odnosilo na to da kupuju jeftinije proizvode (40,50%), odnosno da kupuju samo osnovne potrepštine (36%).

Na pitanje ***koji deo ukupne potrošnje domaćinstva čine hrana i bezalkoholna pića***, najveći procenat ispitanika (70,50%) odgovorio je da ovi proizvodi čine 60–80% potrošnje.

Na pitanje ***da li je kao posledica krize došlo do promene rashoda za hranu i bezalkoholna pića***, najveći procenat ispitanika odgovorio je da jeste, odnosno da kupuju manje (57,40%).

Na pitanje ***da li postoje nužni rashodi kojih su morali da se odreknu za vreme epidemije***, najveći procenat ispitanika odgovorio je negativno, odnosno da uspevaju da pokriju sve nužne troškove (89,90%).

Mogućnosti u naredna 3 meseca ukoliko se kriza nastavi:

Pod pretpostavkom da će se zahtevi za značajnim socijalnim distanciranjem nastaviti u naredna 3 meseca, najveći procenat ispitanika je na sledeći način ocenio mogućnosti svojih domaćinstava:

- da izmire sve redovne obaveze: ni teško ni lako (32,60%);
- da priušte adekvatnu ishranu svim članovima domaćinstva: ni teško ni lako (56,40%);
- da dođu do informacija koje će im pomoći da se zaštite od prenošenja virusa: ni teško ni lako (57,70%);
- da priušte zaštitne maske, rukavice i sredstva za dezinfekciju: donekle teško (35,50%);
- da obezbede novac za brigu o starijim, hronično bolesnim i funkcionalno zavisnim članovima domaćinstva: donekle teško (46%);
- da obezbede novac za lekove i redovno lečenje: donekle teško (43,80%);
- da obezbede novac za školovanje dece: donekle teško (55,90%);
- da ostvare prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu: ni teško ni lako (59,60%).

Mere države u domenu zaštite tokom epidemije:

Na pitanje kako ocenjuju mere države tokom epidemije najveći procenat ispitanika ocenio je mere kao adekvatne (41,60%), i to pre svega meru jednokratne finansijske pomoći od 100 evra (41%).

Pružena pomoć tokom epidemije:

Na pitanje ko im je posebno pomogao tokom epidemije virusa Covid-19 najviše ispitanika (49%) odgovorilo je da su se snalazili sami, 17,80% ispitanika – da je dobilo pomoć od rođaka, prijatelja i komšija, dok je 12% odgovorilo „neko drugi”.

Najveći procenat ispitanika kojima je pružena pomoć tokom epidemije odgovorio je da je ta pomoć pružena u novcu (65,10%), i to pre svega u gotovini.

Potrebna podrška u naredna 3 meseca:

Na pitanje koja vrsta podrške im je najpotrebnija u naredna 3 meseca kako bi se izborili sa posledicama epidemije virusa Covid-19 najveći procenat ispitanika (35%) odgovorio je da im je potrebna podrška u pronalaženju posla, a odmah zatim (22%) da im je potrebna dodatna finansijska pomoć.

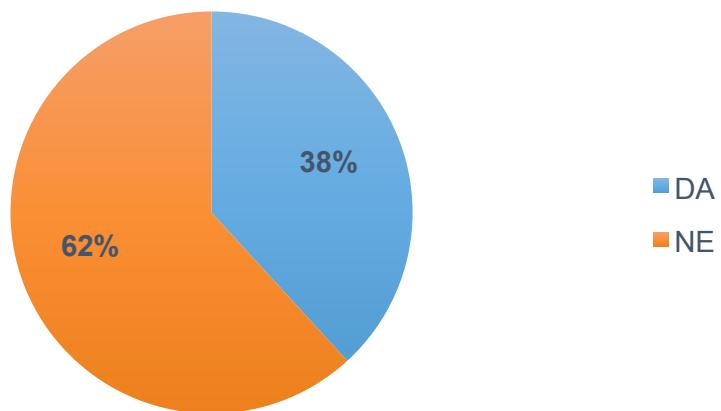
Štićenici Vaspitno-popravnog doma u Kruševcu:

Niko od štićenika VP doma nije pohađao nastavu u školi za vreme epidemije, što je 46% štićenika ocenilo kao negativno.

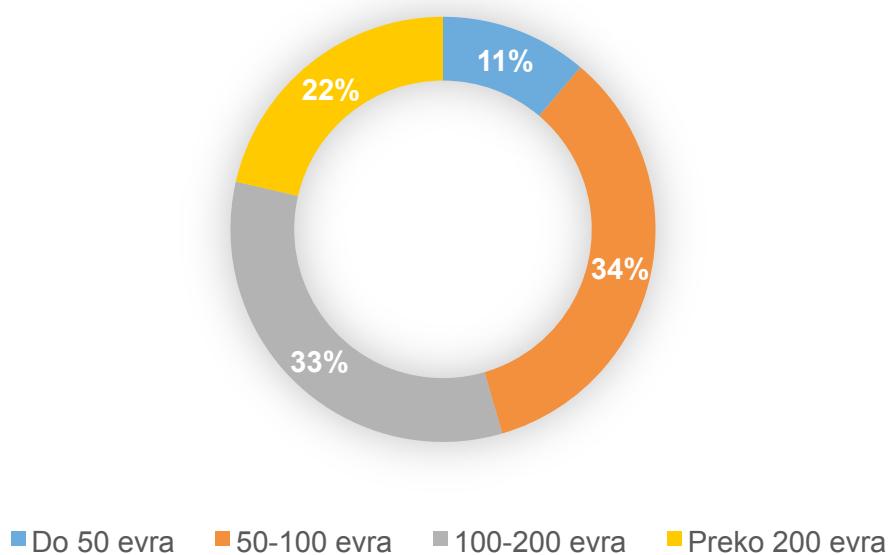
Malo više od trećine ispitanika reklo je da je u stanju da pokrije neočekivani novčani trošak u iznosu od 100 evra. Većina ispitanika koja je odgovorila pozitivno naglasila je da bi se „nekako snašli za 100 eura” ukoliko bi već došlo do takve situacije. U skladu sa time, stekao se utisak da i oni koji su odgovorili pozitivno ne bi mogli ovaj trošak da pokriju sa lakoćom, odnosno da bi situacija najverovatnije podrazumevala pozajmicu od rođaka ili prijatelja.

Na pitanje o prihodima po članu domaćinstva odgovor nije želelo da dâ 12% od ukupnog broja ispitanika.

Grafikon broj 2. Mogućnost domaćinstva da pokrije neočekivani trošak u iznosu od 100 evra

Grafikon broj 3. Mesečni prihodi po članu domaćinstva

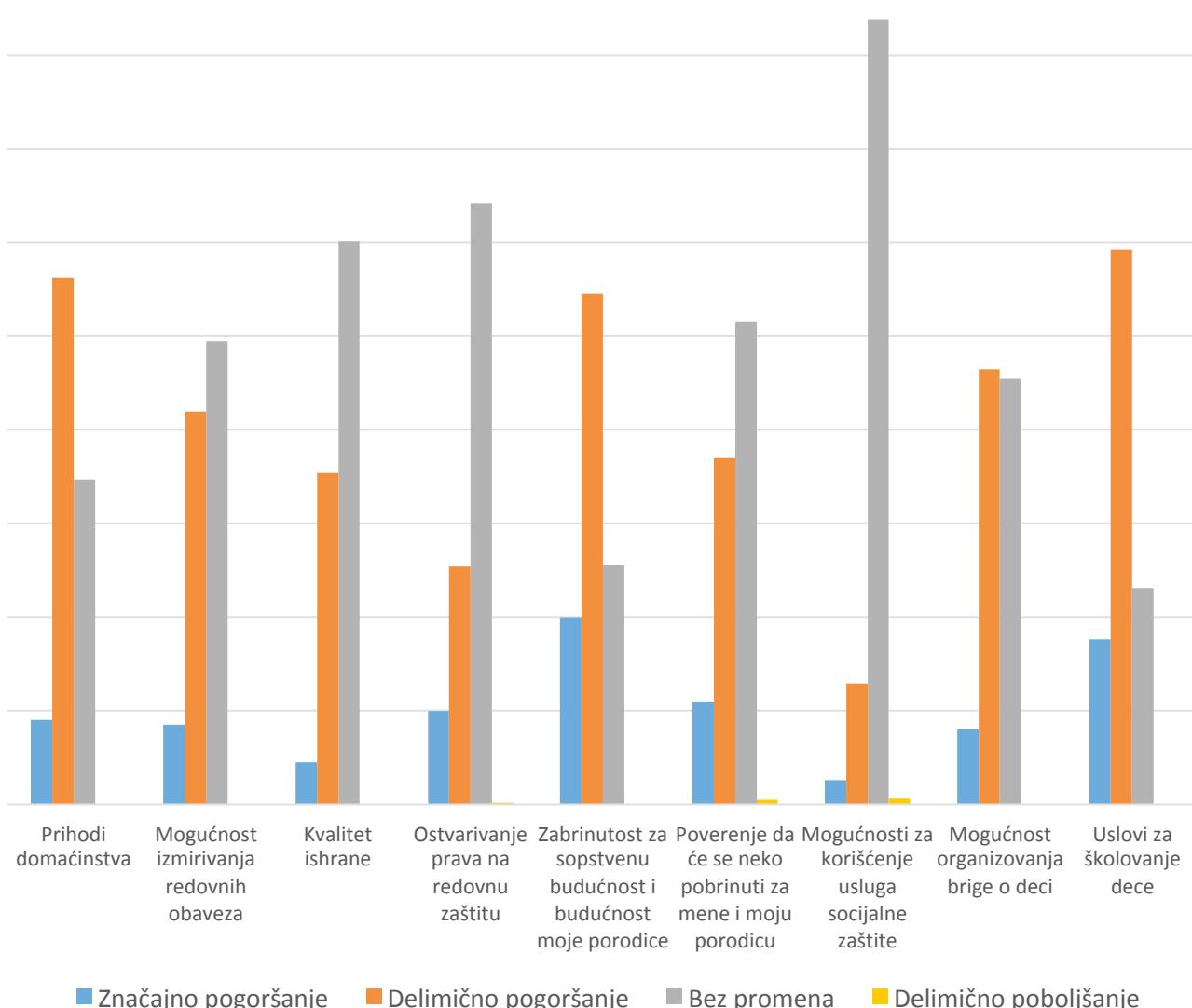

REZULTATI PITANJA U KONTEKSTU EPIDEMIJE VIRUSA COVID-19

Promene u domaćinstvu nakon izbijanja epidemije

Na pitanja o situaciji u domaćinstvu nakon izbijanja epidemije virusa Covid-19, ispitanici su uglavnom odgovarali da je situacija ostala ista, odnosno da nije došlo do promena ili da se osetilo delimično ili značajno pogoršanje situacije. Gotovo da niko nije odgovorio da je u nekom segmentu bilo poboljšanja, osim na pitanje o ostvarivanju prava na redovnu zdravstvenu zaštitu (delimično poboljšanje – 0,40% ispitanika), kao i na pitanje o mogućnostima za korišćenje usluga socijalne zaštite (delimično poboljšanje – 0,60% ispitanika).

Grafikon broj 4. Promene u domaćinstvu nakon izbijanja epidemije

Uticaj na radnu aktivnost člana domaćinstva sa najvećim primanjem

Na pitanje da li je epidemija virusa Covid-19 uticala na radnu aktivnost člana domaćinstva koji ostvaruje najveću zaradu, odgovor nije dalo 29 ispitanika – 10 štićenika Doma za decu „Jefimija”, kao ni 19 ispitanika u čijim porodicama su svi članovi bili nezaposleni i pre izbijanja epidemije.

REZULTATI OPŠTEG DELA UPITNIKA

Domaćinstvo

Anketirani ispitanici su uzrasta od 15 do 30 godina, žive u višečlanim domaćinstvima i 1/3 njih živi u jednoroditeljskim porodicama. Najčešći uzrast ispitanika bio je 29 godina (10,90%), zatim 19 godina (8,50%) i 28 godina (8,40%), a najmanje ispitanika imalo je 15 godina (2,50%).

Najveći broj ispitanika živi u gradskoj (45,80%) i prigradskoj sredini (24,90%), dok 24,30% živi u seoskoj sredini.

Broj članova domaćinstva	
2	14,60%
3	24,50%
4	30,20%
5	17,20%
6	7,30%
7	2,10%
8	3,10%
9	0,50%
10	0,50%

Tip naselja u kojem živi ispitanik	
Gradsko	45,80%
Prigradsko	24,90%
Podstandardno	5,00%
Seosko	24,30%

Obrazovanje i zaposlenost

Više od 1/3 ispitanika ima završeno samo osnovno obrazovanje, dok je sa završenim fakultetskim obrazovanjem 5,50%, a sa obrazovanjem mastera 1,10%.

Najveći broj ispitanika je nezaposlen (79,50%), dok je 19,50% i dalje na obuci odnosno školovanju.

Obrazovanje ispitanika	
Osnovna škola	34,20%
Srednja škola 3. stepen	23,10%
Srednja škola 4. stepen	28,60%
Viša škola	7,50%
Fakultet	5,50%
Master	1,10%

Na pitanje o ***uslovima za školovanje dece*** najveći procenat ispitanika odgovorio je da se osetilo delimično pogoršanje (59,30%).

Uticaj na radnu aktivnost člana sa najvećim primanjem:

Kod najvećeg procenta ispitanika, članovi porodica sa najvećim primanjem su zadržali posao (56%), ali je bilo uticaja krize odnosno zarada je smanjena, i to kod većine za 20–40%.

Kod 9,60% ispitanika su članovi domaćinstava sa najvećim primanjem izgubili posao, a čak 50% njih smatra da su šanse da ponovo dođu do zaposlenja minimalne.

Promene u strukturi potrošnje:

Najveći procenat ispitanika (55%) odgovorio je da je bilo promena u strukturi njihovih troškova. Ovo se pre svega odnosilo na to da kupuju jeftinije proizvode (40,50%), odnosno da kupuju samo osnovne potrepštine (36%).

Na pitanje ***koji deo ukupne potrošnje domaćinstva čine hrana i bezalkoholna pića***, najveći procenat ispitanika (70,50%) odgovorio je da ovi proizvodi čine 60–80% potrošnje.

Na pitanje ***da li je kao posledica krize došlo do promene rashoda za hranu i bezalkoholna pića***, najveći procenat ispitanika odgovorio je da jeste, odnosno da kupuju manje (57,40%).

Na pitanje ***da li postoje nužni rashodi kojih su morali da se odreknu za vreme epidemije***, najveći procenat ispitanika odgovorio je negativno, odnosno da uspevaju da pokriju sve nužne troškove (89,90%).

Mogućnosti u naredna 3 meseca ukoliko se kriza nastavi:

Pod pretpostavkom da će se zahtevi za značajnim socijalnim distanciranjem nastaviti u naredna 3 meseca, najveći procenat ispitanika je na sledeći način ocenio mogućnosti svojih domaćinstava:

- da izmire sve redovne obaveze: ni teško ni lako (32,60%);
- da priušte adekvatnu ishranu svim članovima domaćinstva: ni teško ni lako (56,40%);
- da dođu do informacija koje će im pomoći da se zaštite od prenošenja virusa: ni teško ni lako (57,70%);
- da priušte zaštitne maske, rukavice i sredstva za dezinfekciju: donekle teško (35,50%);
- da obezbede novac za brigu o starijim, hronično bolesnim i funkcionalno zavisnim članovima domaćinstva: donekle teško (46%);
- da obezbede novac za lekove i redovno lečenje: donekle teško (43,80%);
- da obezbede novac za školovanje dece: donekle teško (55,90%);
- da ostvare prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu: ni teško ni lako (59,60%).

Mere države u domenu zaštite tokom epidemije:

Na pitanje kako ocenjuju mere države tokom epidemije najveći procenat ispitanika ocenio je mere kao adekvatne (41,60%), i to pre svega meru jednokratne finansijske pomoći od 100 evra (41%).

Pružena pomoć tokom epidemije:

Na pitanje ko im je posebno pomogao tokom epidemije virusa Covid-19 najviše ispitanika (49%) odgovorilo je da su se snalazili sami, 17,80% ispitanika – da je dobilo pomoć od rođaka, prijatelja i komšija, dok je 12% odgovorilo „neko drugi”.

Najveći procenat ispitanika kojima je pružena pomoć tokom epidemije odgovorio je da je ta pomoć pružena u novcu (65,10%), i to pre svega u gotovini.

Potrebna podrška u naredna 3 meseca:

Na pitanje koja vrsta podrške im je najpotrebnija u naredna 3 meseca kako bi se izborili sa posledicama epidemije virusa Covid-19 najveći procenat ispitanika (35%) odgovorio je da im je potrebna podrška u pronalaženju posla, a odmah zatim (22%) da im je potrebna dodatna finansijska pomoć.

Štićenici Vaspitno-popravnog doma u Kruševcu:

Niko od štićenika VP doma nije pohađao nastavu u školi za vreme epidemije, što je 46% štićenika ocenilo kao negativno.

Grafikon broj 1. Status zaposlenosti ispitanika

Deca

Procenat porodica ispitanika u kojima ima dece do 15 godina (51,60%) neznatno je veći od procenta porodica u kojima nema dece (48,40%). 5,60% dece osnovnoškolskog i predškolskog uzrasta ima neku smetnju ili invaliditet.

Da li u domaćinstvu ima dece do 15 godina?	
Da	48,40%
Ne	51,60%
Koliko dece do 15 godina živi u domaćinstvu?	
1	58,20%
2	27,50%
3	11%
4	2,20%
5	1,10%
Koliko dece je predškolskog uzrasta?	
1	66,60%
2	31,70%
3	1,70%
Koliko dece je osnovnoškolskog uzrasta?	
1	81,60%

53,20% štićenika je nastavilo da bude radno angažovano tokom epidemije, dok su ostali koji nisu mogli da budu radno angažovani uglavnom pozitivno ocenili tu situaciju (61,50%). Posete tokom epidemije nisu bile dozvoljene za 58,70% štićenika, što je na većinu njih (90%) imalo negativan uticaj.

Mladi na hraniteljstvu:

Nešto više od trećine (36,40%) mladih na hraniteljstvu je viđalo roditelje odnosno srodrnike pre izbijanja epidemije, a to je za vreme epidemije bilo omogućeno samo polovini njih (50%), što je na sve njih (100%) imalo negativan uticaj.

GLAVNI NALAZI

Domaćinstvo:

Anketirani ispitanici su uzrasta od 15 do 30 godina, žive u višečlanim domaćinstvima i 1/3 ispitanih živi u jednoroditeljskim porodicama. Najčešći uzrast ispitanika bio je 29 godina (10,90%), zatim 19 godina (8,50%) i 28 godina (8,40%), a najmanje ispitanika imalo je 15 godina (2,50%).

Najveći broj ispitanika živi u gradskoj (45,80%) i prigradskoj sredini (24,90%), dok 24,30% živi u seoskoj sredini.

Obrazovanje i zaposlenost:

Više od 1/3 ispitanika ima završeno samo osnovno obrazovanje, dok je sa završenim fakultetskim obrazovanjem 5,50%, a sa obrazovanjem mastera 1,10%.

Najveći broj ispitanika je nezaposlen (79,50%), dok je 19,50% i dalje na obuci, odnosno školovanju.

Deca:

Procenat porodica ispitanika u kojima ime dece do 15 godina (51,60%) neznatno je veći od procenata porodica u kojima nema dece (48,40%).

5,60% dece osnovnoškolskog i predškolskog uzrasta ima neku smetnju ili invaliditet.

Osobe starije od 65 godina, hronični bolesnici i osobe sa invaliditetom:

Članovi porodica ispitanika koji su stariji od 65 godina najvećim delom nisu korisnici nijedne od usluga socijalne zaštite (92%), dok manji procenat onih koji jesu najviše koriste usluge pomoći u kući.

Među porodicama ispitanika 27% članova ima neko hronično oboljenje ili invaliditet, a neophodnu negu ovim osobama pružaju uglavnom članovi samog domaćinstva (86,50%). Niko od obolelih članova domaćinstava nije korisnik ustanova socijalne zaštite.

Novčana davanja, neočekivani troškovi, prihodi domaćinstva:

Od ukupnog broja ispitanika 76,70% su korisnici nekog novčanog davanja, pre svega novčane socijalne pomoći (72,30%) i dečjeg dodatka (39,40%).

Štićenici Doma za decu „Jefimija“ su u ovom segmentu odgovarali da svi primaju mesečni džeparac kao redovno sledovanje od same ustanove.

38,20% reklo je da može da pokrije neočekivani novčani trošak u iznosu od 100 evra.

Prihodi po članu domaćinstva su, u najvećem procentu, od 50 do 100 evra po članu (34,30%), a odmah zatim od 100 do 200 evra po članu (33,10%).

Na pitanje o prihodima po članu domaćinstva odgovor nije želelo da dâ 12% od ukupnog broja ispitanika.

Promene u domaćinstvu nakon izbijanja epidemije:

Na pitanje o **prihodima u domaćinstvu** najveći procenat ispitanika odgovorio je da se osetilo delimično pogoršanje (56,30%).

Na pitanje o **kvalitetu ishrane** najveći procenat ispitanika odgovorio je da nije bilo nikakvih promena (60,10%).

Na pitanje o **mogućnostima izmirivanja redovnih obaveza** najveći procenat ispitanika odgovorio je da nije bilo promena (49,50%).

Na pitanje o **ostvarivanju prava na redovnu zaštitu** najveći procenat ispitanika odgovorio je da nije bilo promena (64,20%).

Na pitanje o **zabrinutosti za sopstvenu i budućnost svoje porodice** najveći procenat ispitanika odgovorio je da se osetilo delimično pogoršanje (54,50%).

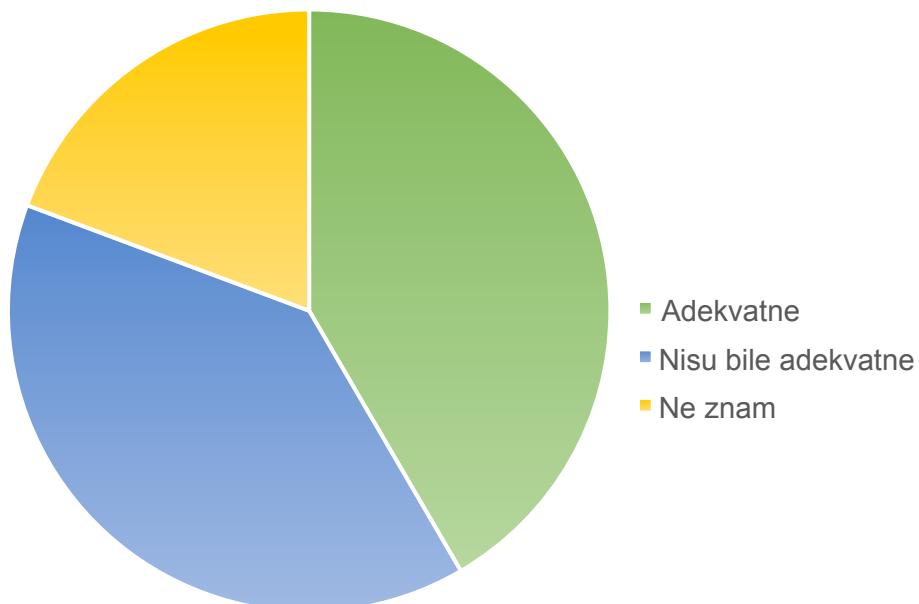
Na pitanje o **poverenju da će se neko pobrinuti za njih i njihovu porodicu** najveći procenat ispitanika odgovorio je da nije bilo promena (51,50%).

Na pitanje o **mogućnostima za korišćenje usluga socijalne zaštite** najveći procenat ispitanika odgovorio je da nije bilo promena (83,90%).

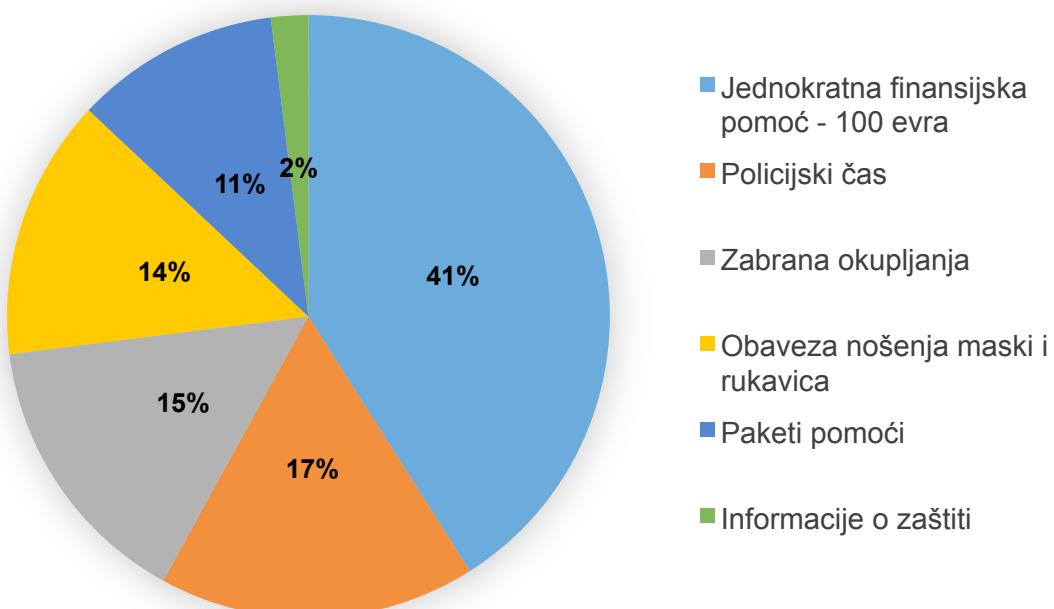
Na pitanje o **mogućnosti organizovanja brige o deci** najveći procenat ispitanika odgovorio je da se osetilo delimično pogoršanje (46,50%).

Ispitanici koji ocenjuju da mere države nisu bile adekvatne smatraju da je nedostajala pre svega intenzivnija finansijska podrška (68,70%) i da su im ukinute usluge koje su im bile neophodne (17,60%). Kao zanimljiv podatak nalazimo da 28% ispitanika smatra da je država trebalo drastično da kažnjava one koji se nisu pridržavali propisanih mera, sa posebnim akcentom na rad ugostiteljskih objekata.

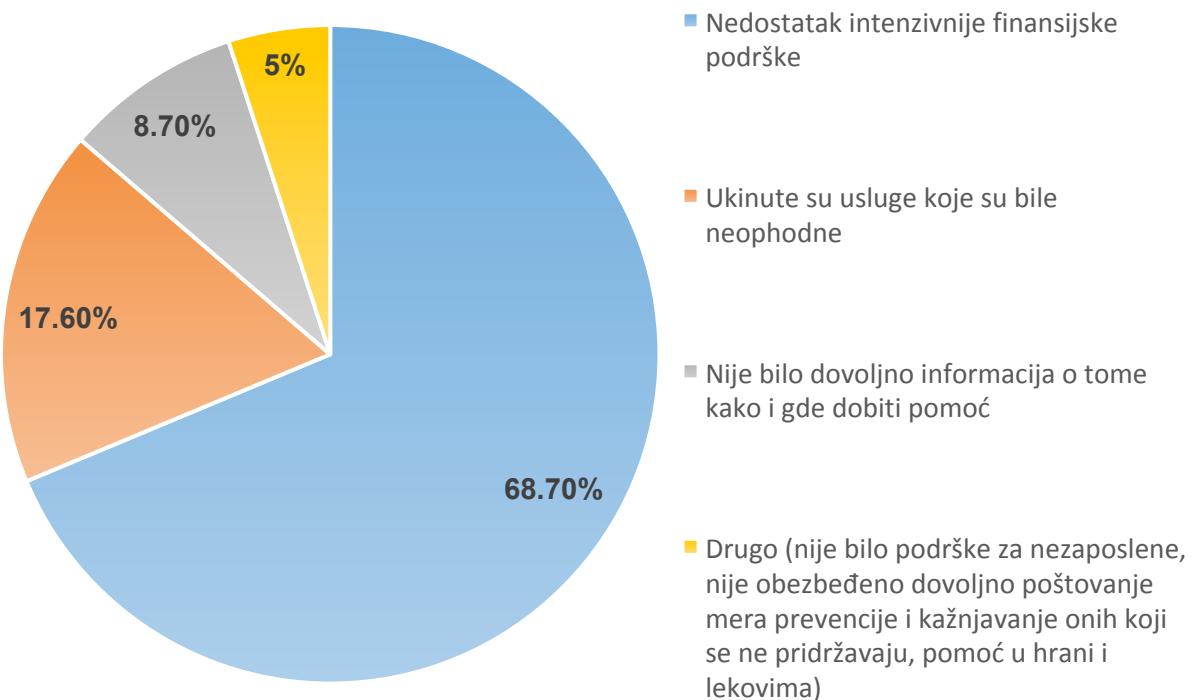
Grafikon broj 8. Ocena mera države u domenu zaštite tokom epidemije

Grafikon broj 9. Mere koje su bile posebno značajne

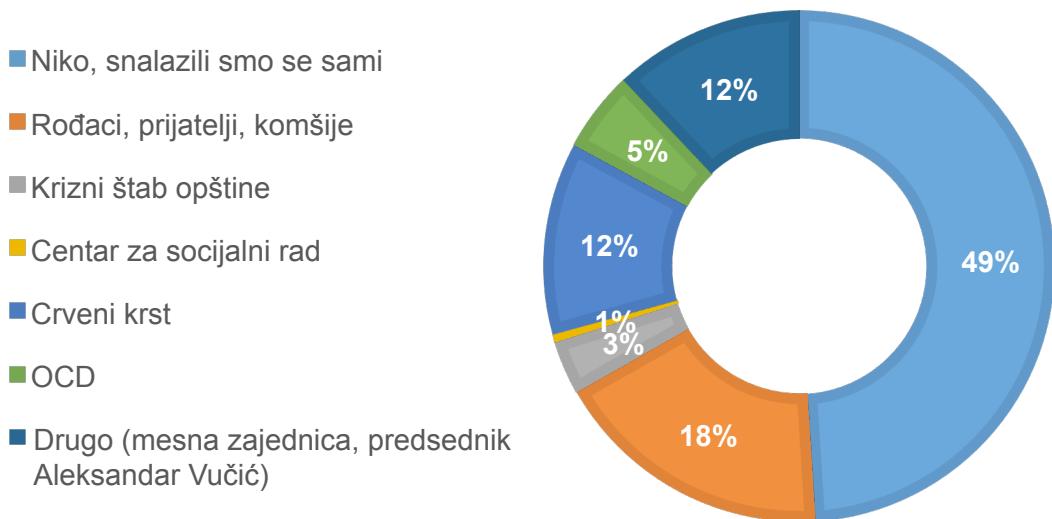
Grafikon broj 10. Nedostaci u merama države

Pružena pomoć tokom epidemije

Na pitanje ko im je posebno pomogao tokom epidemije virusa Covid-19, najviše ispitanika (49%) odgovorilo je da su se snalazili sami; 17,80% je odgovorilo da je dobilo pomoć od rođaka, prijatelja i komšija, dok je 12% odgovorilo da im je pomoć pružio „neko drugi”. Pod „neko drugi” najčešće se podrazumevala mesna zajednica u kojoj žive, a bilo je i onih koji smatraju da im je najviše pomogao predsednik Srbije, Aleksandar Vučić.

Grafikon broj 11. Pružena pomoć tokom epidemije

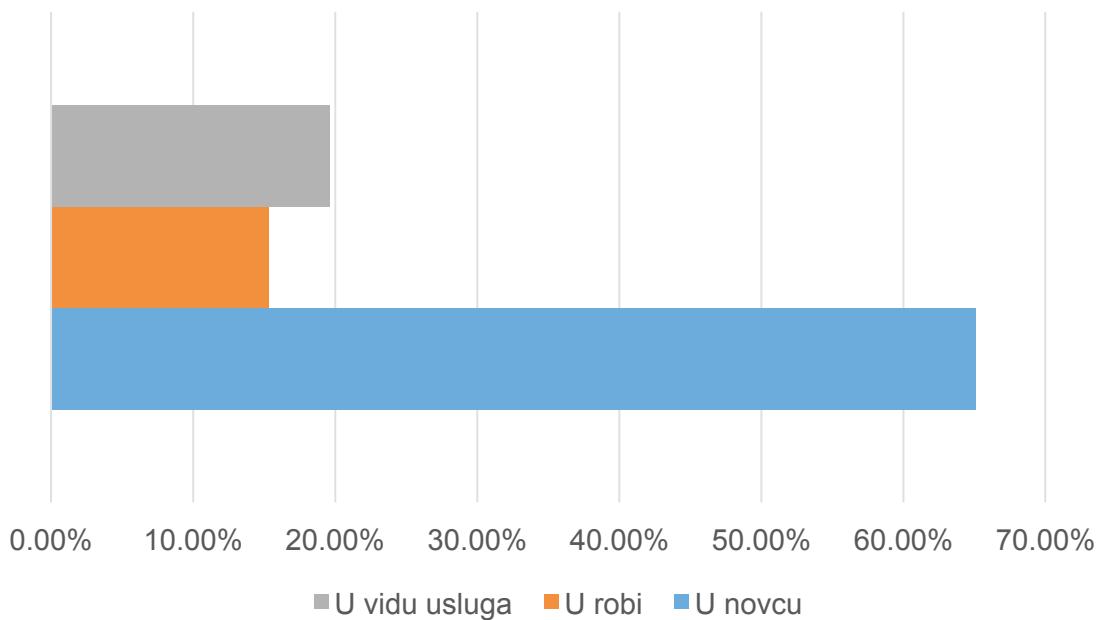

Najveći procenat ispitanika kojima je pružena pomoć tokom epidemije odgovorio je da su tu pomoć dobili u novcu (65,10%), i to pre svega u gotovini.

Pomoć u vidu usluga dobilo je 19,60% ispitanika, od toga najveći deo čine informacije kako da se zaštite tokom epidemije (40,20%), kao i savetodavna pomoć o mogućnostima zaštite (27,40%).

Pomoć u robi dobilo je 15,30% ispitanika, a u najvećoj meri to su bili paketi sa hranom (48,20%) i higijenskim sredstvima (45,20%).

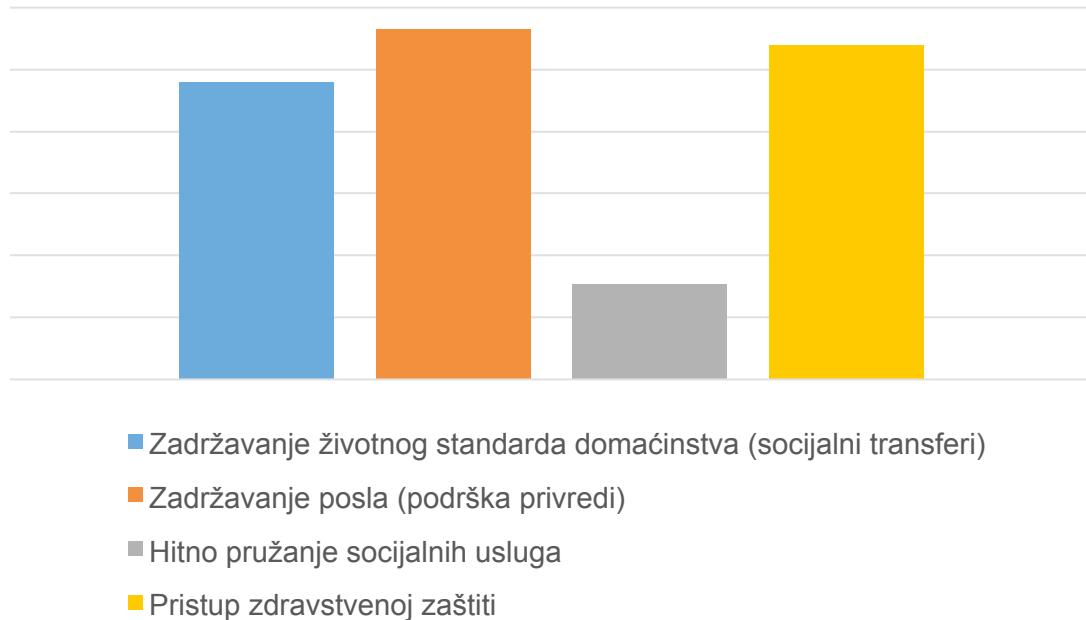
Grafikon broj 12. Vrsta pružene pomoći tokom epidemije

U novcu	Gotovina, uplata na račun	97,70%
	Vaučeri za hranu ili druge potrebe	2,30%
U robi	Paketi hrane	48,20%
	Paketi vode	5,20%
	Paketi sa higijenskim sredstvima	45,20%
	Ogrev	1,40%
	Nešto drugo	0,00%
U vidu usluga	Dobili smo savetodavnu pomoć kako da se zaštitimo	27,40%
	Dobili smo informacije o zaštiti tokom epidemije	40,20%
	Dobili smo informacije o tome gde je i kako moguće tražiti finansijsku pomoć	21,30%
	Dobili smo informacije o školovanju dece online	11,10%

Na pitanje koja vrsta pružene pomoći/podrške im je najviše značila tokom epidemije, najveći procenat ispitanika je odgovorio da je to pomoć u zadržavanju posla, odnosno podrška privredi (28,30%). Pristup zdravstvenoj zaštiti kao najznačajniju podršku ocenilo je 27% ispitanika, a socijalne transfere odnosno zadržavanje životnog standarda 24% ispitanika.

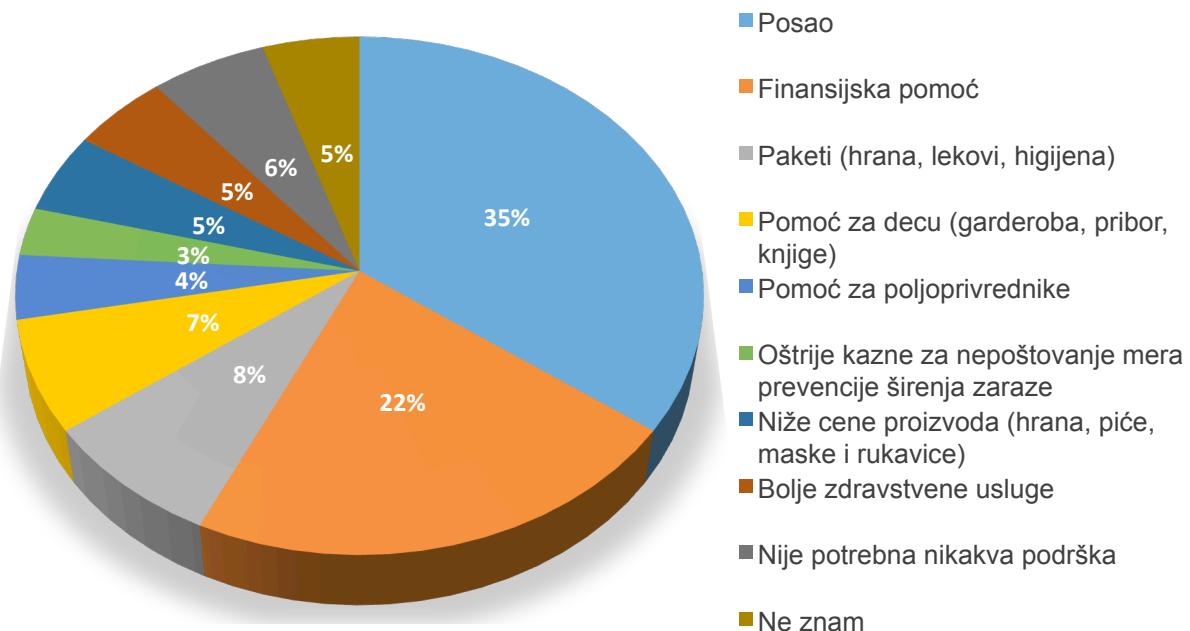
Grafikon broj 13. Vrsta pružene pomoći koja je najviše značila

Potrebna podrška u naredna 3 meseca

Na pitanje koja vrsta podrške im je najpotrebnija u naredna 3 meseca kako bi se izborili sa posledicama epidemije virusa Covid-19, najveći procenat ispitanika (35%) odgovorio je da im je potrebna podrška u pronalaženju posla, a odmah zatim (22%) da im je potrebna dodatna finansijska pomoć. 6% ispitanika je odgovorilo da im nije potrebna nikakva posebna podrška, a 5% je odgovorilo da ne zna koja bi to podrška mogla da bude.

Grafikon broj 14. Potrebna podrška u naredna 3 meseca

Kada govorimo o pronalaženju posla, ispitanici su mahom istakli da im je potrebna podrška u zapošljavanju, paketi podrške za nezaposlena lica, kao i pomoć mladim nezaposlenim bračnim parovima.

Finansijska pomoć je pre svega podrazumevala potrebu za jednokratnom novčanom pomoći (poput 100 evra) i većim socijalnim davanjima, posebno za jednoroditeljske porodice (samohrane roditelje).

Štićenici vaspitno-popravnog doma u Kruševcu

Među štićenicima Vaspitno-popravnog doma u Kruševcu anketirano je ukupno 50 mladih osoba (43 osobe muškog i 7 osoba ženskog pola).

Na pitanje da li je štićenicima bilo omogućeno da budu radno angažovani tokom epidemije, njih 53,20% je odgovorilo potvrđno, a 46,80% negativno. S obzirom na to da radno angažovanje štićenika u VP domu predstavlja rad u jednoj od 15-ak aktivnih radionica za koji dobijaju novčanu nadoknadu, za vreme epidemije bili su angažovani samo oni štićenici u čijim radionicama je bilo moguće obezbediti adekvatne epidemiološke mere zaštite, kao i oni čija su zanimanja neophodna za samo funkcionisanje ustanove (kuhinja, vešeraj i sl.).

Među štićenicima kojima nije bilo omogućeno radno angažovanje, najveći procenat je bio zadovoljan ovom situacijom (61%), odnosno pozitivno su ocenili to što nisu imali radnih obaveza za vreme epidemije. Komentari su bili da su imali više slobodnog vremena, odmorili se i koristili to vreme za svoje hobije – crtanje, slikanje i sl.

Među štićenicima koji nisu bili radno angažovani, njih 15,50% je ocenilo ovu situaciju kao negativnu, uz komentare da su se osećali loše i da im je bilo dosadno.

Da li je štićeniku bilo omogućeno da bude radno angažovan tokom epidemije?

Da	53,20%			
Ne	46,80%	Uticaj na štićenika	Pozitivan	61,50%
			Negativan	15,50%
			Bez uticaja	23%

Održavanje nastave u školi unutar VP doma bilo je u potpunosti obustavljen tokom epidemije, kao i u redovnim školama u celoj zemlji. Ova činjenica je na 46% štićenika koji se školuju imala negativan uticaj, uz komentare da su se osećali loše, jer nisu mogli da završe određeni razred koji pohađaju, odnosno, odložena im je mogućnost završetka školovanja.

23% štićenika je izostanak nastave ocenilo pozitivno, uz komentare da su se osećali dobro ili odlično, provodili vreme u radionici i imali više vremena za svoj hobi.

26 ispitanih štićenika, odnosno 13% od ukupnog broja, nije na školovanju, tako da ova mera nije imala uticaja na njih.

Da li je štićeniku bilo omogućeno da tokom epidemije pohađa nastavu u školi unutar ustanove?

Da	0%			
Ne	100%	Uticaj na štićenika	Pozitivan	23%
			Negativan	46%
			Bez uticaja	18%
			Ne školuje se	13%

Posete roditelja i članova porodice tokom trajanja epidemije su bile dozvoljene štićenicima, uz pridržavanje svih epidemioloških mera zaštite. Međutim, u periodu kada je bio obustavljen međugradski saobraćaj, pravo na posetu nije moglo da ostvari 58,70% štićenika, što je na veliku većinu njih (90%) imalo negativan uticaj. Komentari ovih ispitanika bili su da su bili zabrinuti, tužni, da su menjali raspoloženja i da su se osećali uznemireno, bolno i veoma loše.

Da li su tokom epidemije bile dozvoljene posete štićeniku?

Da	41,30%			
Ne	58,70%	Uticaj na štićenika	Negativan	90%
			Bez uticaja	10%

Mladi na hraniteljstvu

U okviru istraživanja anketirano je ukupno 11 mladih osoba koje su smeštene u hraniteljskim porodicama na teritoriji opštine Trstenik (8 osoba ženskog i 3 muškog pola).

Više od polovine ispitanika nije viđalo nikog od roditelja i srodnika ni pre početka epidemije virusa Covid-19, dok je 36,40% njih imalo ovu mogućnost.

50% mladih koji su viđali roditelje i srodnike pre epidemije imali su ovu mogućnost i tokom njenog trajanja – ne od samog početka, ali je ubrzo uspostavljena prihvatljiva dinamika, uz poštovanje epidemioloških mera zaštite.

Drugojoj polovini mladih na hraniteljstvu je ova mogućnost bila uskraćena za vreme trajanja epidemije, pri čemu su neki mogli da budu u kontaktu sa srodnicima putem telefona, a neki ni to. Svi kojima je mogućnost viđanja sa roditeljima i srodnicima bila uskraćena ocenili su ovu situaciju kao negativnu, uz komentare da su bili „tužni, uznemireni i neraspoloženi” zbog čitave situacije.

Da li je mlada osoba na hraniteljstvu viđala roditelje/srodnike pre epidemije Covid 19?	
Da	36,40%
Ne	63,60%

Da li je to bilo omogućeno za vreme epidemije Covid 19?				
Da	50%			
Ne	50%	Uticaj na mladu osobu	Negativno	100%

ZAKLJUČCI

Zaključci koji se odnose na sve ispitivane grupe

- Potrebno je obezbititi veća novčana socijalna davanja za sve ugrožene kategorije obuhvaćene istraživanjem.
- Potrebno je obezbititi dodatnu finansijsku podršku za mlade nezaposlene bračne parove i jednoroditeljske porodice.
- Potrebno je pružiti dodatnu finansijsku podršku svim ugroženim kategorijama, poput prethodno date pomoći od 100 evra.
- Neophodno je unapređenje zdravstvenog sistema, koje će, između ostalog, podrazumevati i definisanje jasnih pravila i pružanje nedvosmislenih informacija o uslugama zdravstvene zaštite za vreme pandemije.
- Potrebno je osigurati neometan i kontinuiran pristup onlajn nastavi svoj deci koja se školuju (omogućiti im dostupnost televizije, interneta, računara i sl.)

Zaključci za ciljne grupe pojedinačno

Dugoročno nezaposlene mlade osobe:

- Potrebno je kreirati nove pakete podrške privredi i nezaposlenima, koji bi podrazumevali obavezno zapošljavanje neke od dugoročno nezaposlenih mlađih osoba.
- Potrebno je obezbititi intenzivniju podršku za nezaposlene mlade osobe, i to kroz uvođenje dodatnih programa zapošljavanja.

Štićenici Doma za decu „Jefimija” u Kruševcu:

- Potrebno je obezbititi veća novčana davanja za štićenike u vidu redovnog mesečnog sledovanja.
- Potrebno je obezbititi dodatna sredstva za higijenu i dezinfekciju Domu za decu „Jefimija” u Kruševcu.

Mlade osobe u sistemu hraniteljstva:

- Potrebno je kreirati bezbedan model poseta, koji će mladima na hraniteljstvu omogućiti viđanje sa roditeljima i srodnicima u vreme vanrednih situacija.
- Potrebno je obezbititi pomoć u vidu školskih knjiga, pribora i opreme za svu decu i mlađe koji su na hraniteljstvu.
- Potrebno je obezbititi zimsku garderobu i obuću za mlađe na hraniteljstvu.

Štićenici Vaspitno-popravnog doma u Kruševcu:

- Kako bi se prevazišle posledice prouzrokovane nedostatkom viđanja sa roditeljima i srodnicima, potrebno je kreirati sistem onlajn poseta štićenicima, koji bi mogao da se koristi za vreme vanrednih situacija, ali i u vreme redovnog stanja – za štićenike čiji roditelji i srodnici žive u udaljenim gradovima i nemaju mogućnost dolaska u Kruševac.
- Kako bi štićenici ostali radno angažovani u vreme vanrednih situacija i nastavili da primaju nadoknadu za svoje angažovanje, potrebno je osavremeniti postojeća zanimanja u VP domu kako bi sve radionice bile prilagođene epidemiološkim merama i zahtevima, uz poštovanje fizičke i socijalne distance.

PREDLOG MERA ZA POSTKRIZNI PERIOD

Za ranjive kategorije mlađih sa teritorije Kruševca i Trstenika

Analiza rezultata istraživanja o uticaju epidemije virusa Covid-19 na ranjive kategorije mlađih sa teritorije Kruševca i Trstenika, ukazala je na potrebu za dodatnom podrškom ovim kategorijama tokom trajanja epidemije i nakon njenog završetka. Predlozi mera sačinjeni su pre svega na osnovu analize najčešćih odgovora ispitanika iz svake kategorije, uzimajući u obzir i sve ostale odgovore, kao i postojeće mere podrške Vlade Republike Srbije i njenih institucija. Prilikom izrade predloga mera vodilo se računa o specifičnim potrebama i problemima svih obuhvaćenih kategorija, uz jednako poštovanje svih iznetih stavova i mišljenja.

Cilj navedenih predloga mera jeste da doprinesu pružanju podrške i pomoći osetljivim kategorijama mlađih, radi poboljšanja njihovog socio-ekonomskog položaja u periodu nakon krize izazvane epidemijom virusa Covid-19. Ipak, epidemija korona virusa još uvek je u toku i trenutno se ne može, ni na globalnom ni na nacionalnom nivou, predvideti vremenski period njenog trajanja. Iz tog razloga smatramo važnim reći da su predložene mere jednako bitne, racionalne i svršishodne i u vreme trajanja epidemije, a ne samo nakon njenog završetka.

Predlozi mera odnose se na pružanje konkretnе podrške u narednih šest meseci sledećim kategorijama:

- 1) štićenicima Vaspitno-popravnog doma u Kruševcu;
- 2) mlađim osobama u sistemu hraniteljstva;
- 3) štićenicima Doma za decu „Jefimija“ u Kruševcu;
- 4) dugoročno nezaposlenim mlađim osobama (NEET – *Not in Education, Employment or Training* i primaocima novčane socijalne pomoći).

Preporuke i predlozi mera za sve navedene kategorije

- 5) Treba kreirati nove pakete podrške privredi koji bi podrazumevali obavezno zapošljavanje i/ili obučavanje i radno osposobljavanje nekih od dugoročno nezaposlenih mlađih osoba.
- 6) Treba obezbediti veća novčana socijalna davanja za sve ugrožene kategorije obuhvaćene istraživanjem.
- 7) Treba obezbediti intenzivniju podršku za zapošljavanje mlađih nezaposlenih, naročito nezaposlenih bračnih parova s decom i samohranih roditelja.
- 8) Treba pružiti dodatnu finansijsku podršku svim ugroženim kategorijama, poput pomoći od 100 evra.
- 9) Treba unaprediti zdravstveni sistem, tako da se definišu jasna pravila i pružaju nedvosmislene informacije o uslugama zdravstvene zaštite za vreme pandemije.
- 10) Treba osigurati neometan i kontinuiran pristup onlajn nastavi svoj deci koja se školuju (omogućiti dostupnost televizije, interneta, računara i slično).

Predlozi mera za štićenike Vaspitno-popravnog doma u Kruševcu

- 11) Potrebno je kreirati i pilotirati sistem onlajn poseta štićenicima od strane roditelja i srodnika, kako bi se prevazišle posledice prouzrokovane nedostatkom njihovog viđanja. Ovakav sistem mogao bi da se koristi za vreme vanrednih situacija koje ne dozvoljavaju fizički kontakt i posete štićenicima, ali i u vreme redovnog stanja – štićenicima čiji roditelji i srodnici žive u udaljenim gradovima i nemaju mogućnost dolaska u Kruševac.
Sličan model postoji u Velikoj Britaniji, gde je za maloletne počinioce krivičnih dela razvijen program ne samo onlajn poseta već i onlajn suđenja za štićenike ovakvih ustanova. Otuda bi se i u Srbiji mogao razviti sistem po uzoru na britanski.
- 12) Potrebno je osavremeniti postojeća zanimanja u VP domu, kako bi sve radionice bile prilagođene epidemiološkim merama i zahtevima, uz poštovanje fizičke distance.
Na ovaj način štićenici bi ostali radno angažovani u vreme vanrednih situacija, nastavili bi da primaju nadoknadu za svoje angažovanje i poštovao bi se kontinuitet u sprovođenju

individualnih programa njihove rehabilitacije, čiji je cilj da koriguju neadekvatne stavove i ponašanja i doprinesu kreiranju korisnih članova društva.

- 13) Treba uspostaviti proizvodnu delatnost koja će istovremeno biti korisna za radno angažovanje štićenika i zadovoljavaće potrebe tržišta i društva za vreme epidemije – npr. šivenje zaštitnih maski.

Predlozi mera za mlade osobe u sistemu hraniteljstva

- 14) Kreirati bezbedan model poseta, koji će mladima na hraniteljstvu omogućiti viđanje s roditeljima i srodnicima u vreme vanrednih situacija (poput sastanaka u posebnim prostorijama centara za socijalni rad, u kojima je moguće držati fizičku distancu ili sastanaka na otvorenom, poput parkova).
- 15) Obezbediti pomoć u vidu školskih knjiga, pribora i opreme za svu decu i mlade osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta koji su na hraniteljstvu.
- 16) Pružiti dodatnu finansijsku podršku, naročito tokom jeseni i zime, kada je neophodno obezbediti zimsku garderobu i obuću za mlade na hraniteljstvu.

Predlozi mera za štićenike Doma za decu „Jefimija“ u Kruševcu

- 17) Obezbediti veća novčana davanja i dodatnu finansijsku podršku za štićenike, s obzirom na to da individualni mesečni džeparac koji dobijaju kao redovno sledovanje trenutno iznosi manje od 50 evra.
- 18) Obezbediti dodatna sredstva za higijenu i dezinfekciju Domu za decu „Jefimija“ u Kruševcu.

Predlozi mera za dugoročno nezaposlene mlade osobe

- 19) Kreirati nove programe prekvalifikacije, kako bi se povećale mogućnosti zaposlenja i samo zapošljavanje mladih, kroz obuke za netradicionalna zanimanja koja mogu opstati i u vreme vanredne epidemiološke situacije i mera fizičke distance.

